

Sosiaali- ja terveysministeriö

kirjaamo@stm.fi

henna.huhtamaki@stm.fi

STM024:00/2017

Lausuntopyyntö koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Esityksen tavoitteena on selkeyttää monimutkaiseksi muodostunutta sosiaaliturvalainsäädäntöä, johon on useiden muutosten myötä syntynyt poikkeussäännöksiä erilaisille henkilöryhmille. Nykyisen monimutkaisen lainsäädännön johdosta maahan muuttavan henkilön on erittäin vaikea hahmottaa, mitkä hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sosiaaliturvalainsäädännössä ovat. Ehdotetun lain perusteella ratkaistaisiin etuuksia varten, pidetäänkö henkilöä työntekijänä tai Suomessa asuvana.

Pääpiirteittään Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK näkee hyvänä, että uuden lain myötä pyritään selkeyttämään sosiaaliturvaetuuksien määräytymistä erilaisissa rajat ylittävissä tilanteissa. Yhä lisääntyvän ihmisten liikkuvuuden, niin Euroopan unionin kuin sen ulkopuolelta tulevien, myötä tarve sosiaaliturvalainsäädännön tarkastelulle on tärkeää. Muun muassa digitalisaation huomioiminen sosiaaliturvalainsäädäntöä uudistettaessa helpottaa ja nopeuttaa etuudensaajien ja toimeenpanijoiden työtä. Kuitenkin sosiaaliturvalainsäädäntöä uudistettaessa etuudensaajien oikeusturvan takaaminen sekä järjestelmän selkeyttäminen ymmärrettävämmäksi ja läpinäkyvämmäksi ovat ensisijaisia tavoitteita.

Kokonaisuudessaan esityksessä on nähtävissä Suomeen erityisesti lyhytaikaisesti töihin tulevien aseman helpottaminen, mutta Suomesta muuttavien osalta sosiaaliturvaan kuulumisen aikarajojen tiukentaminen.

Työskentely

SAK näkee esityksen keskeisen muutosesityksen, jonka mukaan Suomeen työntekijänä tai yrittäjänä tulevan henkilön osalta etuuslainsäädäntöä sovellettaessa arvioitaisiin ensisijaisesti työskentelyä koskevien edellytysten täyttymistä, hyvänä. Jälkisuoja työntekijän aseman säilyttämisessä nähdään myös tervetulleena muutoksena, mutta sen soveltaminen työttömyysturvassa jää esityksessä vielä epäselväksi.

Esityksessä ehdotetaan nykyisen työskentelyyn perustuvan neljän kuukauden ehdon poistamista. Jatkossa työskentelyn vähimmäiskesto ei olisi määritelty, mutta lyhytaikaisessa työskentelyssä asumisperusteista etuuslainsäädäntöä sovellettaisiin vain työskentelyn keston ajan. Työskentelyn vähimmäiskestosta luopumisen arvioidaan lisäävän

Työ ja turva -osasto

13.8.2018

kustannuksia sairauspäivärahoissa, sairaanhoitokorvauksissa sekä lapsilisissä.

SAK näkee neljän kuukauden työskentelyn ehdon poistamisen yhdenvertaisuutta edistävänä. Oleellista on kuitenkin vahvistaa, että jatkossa kaikista työntekijöistä maksetaan sairausvakuutusmaksu. Näin toteutuu myös niin sanottu vakuutusmaksuperiaate; vakuutusmaksu maksetaan kaikista työntekijöistä, vaikka kaikki eivät välttämättä tarvitse etuuksia. Lisäksi sairausvakuutuksen maksaminen kaikista työntekijöistä tasaa kilpailuongelmaa lyhytaikaisesti työskentelevien ja pidempään Suomeen työskentelemään tulleiden välillä. Vakuutusmaksumuutos lisäksi sairausvakuutusmaksuja arviolta noin kahdella miljoonalla eurolla ja riittäisi näin kattamaan vähimmäiskeston poistosta aiheutuvat kustannukset.

Työskentelyn määritelmää ei jatkossa enää ehdoteta arvioitavan työttömyysturvan työssäoloehdon kertymisen mukaisesti viikkotyöajan ja palkan osalta. Työskentely tarkastelun pohjana käytettäisiin vain kuukausiansioita, joiden olisi oltava vähintään peruspäivärahan määrä eli 696,60 euroa vuoden 2018 tasossa.

SAK:n näkemyksen mukaan viikkotyöajan tarkastelusta luopuminen on sinällään kannatettavaa. Ansiorajan asettaminen on tässä vaiheessa kuitenkin hankalaa. Osa-aikatyön osalta ansioraja esitettyllä kuukausiansiolla voi jopa hieman kasvaa nykyisestä. Ensi vuoden alussa voimaan astuvan tulorekisterin valmisteluissa on käyty keskustelua myös työttömyysturvaan liittyvästä työajan tarkastelun mahdollisesta luopumisesta ja niin sanotusta työssäoloehdon euroistamisesta. Mikäli euroistamiseen tulevien vuosien aikana päädytään, voi nyt käsittelyssä olevan hallituksen esityksen ansioraja eriytyä työttömyysturvasta. Tämä ei ole suotavaa, joten siksi ansiorajaan tulee mahdollisten työttömyysturvamuutosten yhteydessä palata.

Työttömyyskassojen rooli työttömyysturvaetuuksien maksajana jää esityksessä liian vähälle huomiolle. Vain sivulla 8 työttömyyskassat mainitaan nykytilan esittelyn osassa tahona, joka ratkaisee itsenäisesti henkilön Suomessa asumisen ansiopäiväraha-asian yhteydessä. Nykytilan arvioinnin tai muutosten osalta työttömyyskassat unohtuvat täysin. Esimerkiksi työskentelyn alkamisen osalta todetaan sivulla 37 Kansaneläkelaitoksen saavan tiedot tulorekisteristä tiedot ansioista. Mistä työttömyyskassat saavat tiedon vuonna 2019, jolloin muutosten on tarkoitus astua voimaan? Työttömyyskassat ovat tulorekisterin tiedon käyttäjiä vasta vuodesta 2020 alkaen. SAK painottaa tarvetta työttömyyskassojen näkökulman esiin nostamiseksi sekä arvioinnin että mahdollisten lainsäädäntömuutosten osalta.

Asuminen

Tilanteissa, joissa henkilö tulee Suomeen eikä tee työtä tai siihen rinnastettavaa toimintaa, määriteltäisiin edelleen asuminen. Esityksessä ehdotetaan, että lista vakinaista asumista Suomessa osoittavista seikoista

Työ ja turva -osasto

13.8.2018

poistettaisiin. EU-lainsäädäntöä soveltavista maista Suomeen tulevista henkilöistä kartoitettaisiin asumisvaltio EU-asetusten mukaisesti.

Esityksessä ehdotetaan tilapäisen ulkomailla oleskelun aikarajaa laskettavaksi yhdestä vuodesta kuuteen kuukauteen. SAK näkee aikarajan laskemisen voivan johtaa heikennyksiin eri opiskelija- ja työntekijäryhmillä. Näistä esimerkiksi ei-tutkintoon johtavat opiskelijat, työharjoittelijat, au-pairit, urheilijat, tanssijat jne. eivät välttämättä täytä työskentelymaan vähimmäisedellytyksiä sosiaaliturvaan kuulumisessa. Heidän oleskelunsa ulkomailla kestää myös usein vähemmän kuin vuoden mutta enemmän kuin kuusi kuukautta. SAK ei näin ollen kannata ulkomailla tilapäisen oleskelun aikarajan laskemista.

Esityksessä ehdotetaan, että jatkossa lähetetyt työntekijät, tutkijat ja opiskelijat sekä lähetys- ja kehitystyöntekijät rinnastettaisiin ulkomailla oleskellessaan Suomessa asuvaan henkilöön enintään viiden vuoden ajan nykyisen 10 vuoden sijasta. Muutosta perustellaan toteamalla nykyisen ajan olevan kansainvälisesti pitkä ja useimmissa sopimuksissa on sovittu työntekijän lähettämisestä 3-5 vuoden ajaksi. SAK toteaa, ettei rajan muuttamiselle ole esitetty erityisen painavaa perustetta.

Hallinnolliset menettelyt

Esitys sisältää yksilön kannalta keskeisiä muutoksia hallinnollisiin prosesseihin. Esityksen mukaan jatkossa ensimmäistä kertaa Suomeen tulevan henkilön oikeus sosiaaliturvaan Suomessa asumisen tai työskentelyn perusteella selvitetäisiin vasta henkilön hakiessa Kelalta etuutta, Kela-korttia tai eurooppalaista sairaanhoitokorttia. Etuushakemuksesta annettaisiin valituskelpoinen päätös tai henkilölle myönnettäisiin Kela-kortti hakemuksesta.

Nykyisin henkilön on ensin haettava oikeutta asumisperusteiseen sosiaaliturvaan, jonka jälkeen voidaan vasta ratkaista oikeus etuuteen. Päätös sosiaaliturvaan kuulumisesta tehdään aina päätöksenantohetkellä olevien tietojen perusteella. Tämän jälkeen tulevat etuushakemukset perustuvat päätökseen sosiaaliturvaan kuulumisesta. Ongelmalliseksi nykykäytäntö muodostuu tilanteissa, joissa henkilön olosuhteet ovat muuttuneet ennen etuusasian käsittelyä. Tällöin on myös muutettava päätöstä henkilön sosiaaliturvaan kuulumista. Prosessi voi kestää muutoksenhakuineen kauan, eikä lopputulos ole aina ennakoitavissa. SAK näkee esityksen muutosehdotuksen selkeyttävänä, mutta korostaa oikeutta saada päätös sosiaaliturvaan kuulumisesta sitä näin halutessa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry